

ערעור אזרחי מס' 598/75

1. זבולון רזניק  
2. יונה לויט  
3. שרה לין  
נגד  
נתן רזניק

בבית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

[13.1.76]

לפני השופטים לנדוי, ח' כהן, בייסקי

[חוק הירושה](#), תשכ"ה-1965 [סה"ח 446, ע' 63], סעיפים 30(ב), 42(ב), 30(א), 32, 150, 20, 25, 35.

מיני-רציו:

\* ירושה – צוואה – טעות

המנוחה ובעלה-המשיב עשו צוואה הדדית בעדים. המשיב העביר נכסים שונים לבתו הצעירה, והוא מצדיק זאת, בין היתר, בצוואה הנ"ל, אשר לפיה הורשה לו אשתו המנוחה את מחצית החלק שלה בנכסים. לטענת המערערים עשתה המנוחה את הצוואה ההדדית מחמת טעות שאינה ניתנת לתיקון, ועל-כן יש לראות את הצוואה כבטלה לפי סעיף 30(ב) [לחוק הירושה](#), תשכ"ה-1965.

בית-המשפט העליון פסק:

א. (1) המקרה הרגיל של טעות לפי סעיף 30(ב) [לחוק הירושה](#) הוא טעות ביחס לעובדה כלשהי, שהמוריש הניחה כקיימת ועל-פיה קבע הוראה מהוראות הצוואה.  
(2) טעות ביחס למשמעות הכתוב בצוואה אינה בגדר טעות לפי סעיף 30(ב).  
(3) לא תישמע טענה שאילו ידע המצווה לאשורן את התוצאות המשפטיות של הלשון שבה בחר עורך הצוואה, לא היה חותם את הצוואה, ואין נפקא מינה אם העורך בחר בלשון זו בהבינו בעצמו את התוצאות המשפטיות הללו או שלא הבינו.  
(4) נוסח הצוואה דגן היה ברור ולא היתה שום תרמית בעריכתה, ואם המנוחה לא הבינה את מלוא התוצאות המשפטיות של הכתוב, אין זה פוסל את הצוואה, אפילו שגה עורך הצוואה מתוך חוסר בקיאות בחוק במתן ביטוי נכון לרצון המנוחה.

פסקי-דין של בית-המשפט העליון שאוזכרו:

- [1] [ע"א 161/59](#) - חרוז בלן על-ידי בנה יורשה ק' א' בלן נגד המוציאים לפועל של צוואת המנוח ריימונד ליטווינסקי; פרופסור ש' גינסר, ואח':  
פד"י, כרך יד, ע' 1905, 1920-1921; פ"מ, כרך מח, ע' 39.  
[2] [ע"א 217/74](#) - יצחק (גולוב) גמזו נגד דוד גולוב:  
פד"י, כרך כט(2), ע' 337.  
[3] [ע"א 529/69](#) - אטי רוזנהויזר (או רוזנהאוזר) נגד רלך סידיני כהן:  
פד"י, כרך כד(2), ע' 93, 97.  
[4] [ע"א 576/72](#) - משה שפיר, ואח' נגד צבי אריה שפיר:  
פד"י, כרך כז(2), ע' 373, 379, 378.

פסקי-דין אנגליים שאוזכרו:

- [5] RE MORRIS: (1970) 2 W.L.R. 865, 874; (1971) P. 62; (1970) 1 ALL E.R. 1057.  
[6] RE PHELAN: (1971) 3 W.L.R. 888; (1972) FAM. 33; 115 SOL. JO. 710.  
[7] RHODES V. RHODES: (1882) 7 APP. CAS. 192, 199-200; 51 L.J.P.C. 53; 46 L.T. 463; 30 W.R. 709, P.C.

הערות:

1. לפירוש צוואה, עיין: [ע"א 9/74](#), 181/74 - רחל אינזל, ואח'; יעקב אינזל נגד דורה קוגלמס, ואח': פד"י, כרך כט(1) ע' 663.
  2. (א) ליורש אחר יורש, עיין: [ע"א 238/68](#) - אלישבע יעקובס לבית חודסמיט נגד ריבה (רחל) חודסמיט: פד"י, כרך כג(1), ע' 29.
  - (ב) לסעיף 42 [לחוק הירושה](#), תשכ"ה-1965, עיין: ד"ר מ' מינרבי, התנאה פסולה בצוואה, הפרקליט, כרך כז, ע' 164.
  3. לסעיף 35 לחוק הנ"ל, עיין: [ע"א 529/69](#) - אטי רוזנהויזר נגד רלף סידני כהן: פד"י, כרך כד(2), ע' 93 וההערות שם.
- ערעור על החלטת בית-המשפט המחוזי, תל-אביב-יפו (השופט י' שילה), מיום 25.6.75 ב-תיע"ז 2880/73. הערעור נדחה.
- ז' רוזובסקי - בשם המערערים; י' צ' בוכהלטר - בשם המשיב

## פסק-דין

- השופט לנדוי: ביום 12.7.1968 עשו המנוחה מרים (מיכל) רזניק ז"ל ובעלה נתן רזניק יבל"א צוואה הדדית בעדים. בסעיפים 3 ו-4 של הצוואה נאמר:
- "3. כל רכושי מאיזה מין וסוג שהוא, בין אם ימצא בבעלותי או בחזקתי או יגיע לי מאיזה אדם שהוא, הנני מקנה עם מותי, לצד הנותר בחיים, דהיינו למרים רזניק או לנתן רזניק.

4. לאחר מות הצד הנותר בחיים, מרים רזניק, או נתן רזניק, תחולק יתרת הרכוש לארבעת בנותיו ובני, באופן ובצורה כדלקמן:

- א. לבתי יונה לויט לבית רזניק 1/4.
- ב. לבני זבולון רזניק 1/4.
- ג. לבתי שרה לין לבית רזניק 1/4.
- ד. לבתי יפה צור לבית רזניק 1/4.

המנוחה נפטרה ביום 25.11.1968. ביום 6.7.1973 הגיש בנה זבולון רזניק בקשה למתן צו-ירושה של המנוחה. בבקשתו הזכיר את הצוואה הנ"ל. אך טען שהיא בטלה, מטעמים שונים שפירט בבקשתו. בתגובה על כך ביקש נתן רזניק, בעלה של המנוחה (המשיב לפנינו) לתת צו לקיום הצוואה. לבקשה זו התנגדו זבולון רזניק ואחיותיו יונה לויט ושרה לין (המערערים).

מתברר שנוסף על הסכסוך על תקפות הצוואה קיים גם סכסוך על הבעלות של נכסי דלא נידי שהיו רשומים בשלמותם בשם נתן רזניק. המערערים טוענים שמחצית הנכסים הללו היתה שייכת לאמם המנוחה, והמשיב טוען שכולם שלו, בהתאם לרישום, בינתיים כבר הספיק המשיב להעביר נכסים אלה בשלותם לבתו הצעירה יפה צור, שהוא חפץ ביקרה (או לה ולבעלה). הוא מצדיק זאת בשתיים: בבעלותו בנכסים אלה בשלמותם וכן בצוואה הנ"ל, אשר לפיה הורשה לו אשתו המנוחה את מחצית החלק שלה בנכסים. סכסוך הבעלות מתברר בהליכים אחרים. מעניינו כאן רק הטענות מסביב לצוואה.

טענות מטענות שונות טענו המערערים נגד תוקף הצוואה. ובית-המשפט המחוזי דחה את כולן ונתן את הצו לקיום הצוואה. בערעור שלפנינו נותרו כמה טענות פורמליות, וטענה מרכזית שהמנוחה עשתה את הצוואה ההדדית מחמת טעות שאינה ניתנת לתיקון, ועל-כן יש לראות את הצוואה כבטלה, לפי [סעיף 30\(ב\) לחוק הירושה](#), תשכ"ה-1965: היא התכוונה לכך שאחרי מותה יהנה בעלה רק מן הפירות של נכסיה, וגוף הנכסים יישמר בידו, על-מנת שאחרי אריכות ימיו יעברו הנכסים גופם לארבעת הילדים, כאמור בסעיף 4 של הצוואה. ואילו המשיב הלך ורוקן את הצוואה מתכנה בהעדיפו את בתו הצעירה יפה, בדרך העברת הנכסים כולם בחייו. אכן, לפי לשון הצוואה מותר היה לו לעשות כן, כי הרי [סעיף 42 של חוק הירושה](#), הדן ביורש אחר יורש קובע בסעיף-קטן [\(ב\)](#):

"הראשון רשאי לעשות במה שקיבל כבתוך שלו, והשני לא יזכה אלא במה ששייר הראשון; אולם אין הראשון יכול לגרוע מזכותו של השני על ידי צוואה."

היוצא מהוראה זו של החוק, שהראשון רשאי שלא לשייר לשני מאומה ורק דרך אחת של גריעה מזכותו של השני אסורה על הראשון: אינו יכול לצוות מצדו את הנכסים לצד שלישי, כי בזה רואה החוק סתירה לצוואה שמכוחה הוא קיבל את הרכוש מן המוריש.

משום כך דוקא, אומרים המערערים, בטלה הצוואה כי עשיה זאת כבתוך שלו שבה מדבר הסעיף, היתה בניגוד גמור לרצון המנוחה: היא רצתה שכל ארבעת הילדים יקבלו את הרכוש בשווה ובשלמותו, ושבבעלה יאכל רק את פירותיו, ובמעמד חתימתה הסביר לה עורך הצוואה, עורך-דין מר דוד לין, גיסה של המערערת שרה לין, שנוסח הצוואה מבטיח את התוצאה הזאת, וכך גם הסביר המשיב את משמעות הצוואה למנוחה באידיש.

לפי ממצאי השופט המלומד בבית-המשפט המחוזי לא היתה לאיש כוונת דון להטעות את המנוחה כדברים שאמר במעמד חתימת הצוואה. המשיבים היו נוכחים גם הם במעמד החתימה ובעדותם לא חלקו על כך שהמערער מילא באותו מעמד רק תפקיד של מתרגם ומסביר בתום-לב, בלי שום כוונה לסלף את תוכן הצוואה, כפי שנוסחה, גם מר לין נתן עדות והשופט המלומד התקשה לקבוע אילו הוראות קיבל מאת המנוחה לעריכת הצוואה, ואם נוסח הצוואה שיקף נכונה את ההוראות הללו אם לאו. דבר אחד קבע השופט בוודאות: שלא הוכח כי המנוחה רצתה במפורש לצמצם את הנאתו של בעלה מעזבונו לפירות בלבד (ראה פסקה 20 של פסק-הדין). עוד הוא אומר (פסקה 18):

"אינני יכול לקבוע על-סמך הראיות כי המורשה נתפסה לטעות לגבי נפקות הצוואה. יתכן כי היתה סבורה, אם על יסוד הבטחת בעלה ואם על יסוד היכרות שהכירה אותו ואת אורח חייו במשך שנות הנישואין הארוכות, כי יימנע במידת האפשר מלצרוך את הקרן או להוציאה מרשותו. אבל טעות מסוג זה, אפילו אם היתה, אינה יכולה לשמש יסוד לפסילת הצוואה."

להלן אמר השופט שהמערערים קלעו למטרה כאשר נקטו בעדותם בלשון "רוח הצוואה", דהיינו שלפי רוח הדברים שהמנוחה אמרה היא רצתה שעיקר העזבון יישמר על-ידי בעלה, כדי שארבעת הילדים יוכלו לקבלו ללא פחת ובחלקים שווים. אבל התחייבות משפטית כזאת לא נכללה בנוסח הצוואה, אם כי ניתן היה להשיג תוצאה זו, למשל בדרך הורשת הנכסים לילדים במישרין, תוך מתן הוראה שהמשיב יהא רשאי לאכול את פירות הנכסים כל ימי חייו.

השופט המלומד כבר העיר שעדותו של מר לין לא היתה ברורה וחד-משמעית, על-כל-פנים אישר מר לין: "ענין שמירת הרכוש לא נדון" (בע' 16), ושוב: "לא דובר על קרן ופירות" (ע' 17), אבל מעבר לזה קשה להבין מה היתה לדעתו כוונת המנוחה: פעם (בע' 15) הוא אומר כי "הרכוש צריך להישמר רובו והצד הנותר בחיים צריך להשתמש בהכנסות באופן סביר", אך למטה מן הענין (בע' 17) הוא מעיד: "המנוחה אמרה לי שאסור לצד השני לנגוע בקרן".

אין לנו יסוד להתערב, על-פי עדות זו, במסקנותיו של השופט המלומד. עצם העובדה שהסעיף הנדון בצוואה אומר כי אחרי מותו של בן-הזוג אשר יירש תחולק "יתרת הרכוש" בין הילדים, מתיישבת יותר עם ההנחה שמר לין - וגם המורשה עצמה שהכתוב בצוואה

הוסבר לה בנוכחות בעלה והילדים כולם - הבינו כי המשיב עלול לגרוע מגוף הנכסים, ההנחה הנוחה ביותר למערערים שניתן אולי ללקט מן העדויות כולן היא שמר לין הביא את המנוחה בתום-לב לכלל טעות לגבי משמעותה המשפטית המלאה של הצוואה מפני שלא הבהיר לעצמו עד הסוף את משמעותה המשפטית הנכונה. הרי הוא מודה בעדותו (בע' 18): "לא זכור לי שקראתי אז בדיוק את סעיף 42". אפילו על-פי הנחה זו אינני סבור שדין הצוואה להתבטל, כי לא בטעות כזאת של המוריש, שנגרמה עקב רשלנות יועצו המשפטי, דן [סעיף 30\(ב\)](#) של החוק. המקרה הרגיל של טעות לפי סעיף זה הוא טעות ביחס לעובדה כלשהי, שהמוריש הניחה כקיימת ועל-פיה קבע הוראה מהוראות הצוואה, למשל כאשר חשב בטעות שנכס פלוני שייך לו, או שזיכה בצוואה אדם שבעת עריכת הצוואה כבר לא היה בחיים. טעות ביחס למשמעות הכתוב בצוואה אינה לדעת, בגדר טעות לפי [סעיף 30\(ב\)](#). אם טעות כזאת נגרמה בתחבולה או בתרמית, כי אז בטלה הצוואה, כאמור [בסעיף 30\(א\)](#), אם נפלה בה טעות סופר או אחת הטעויות הספציפיות האחרות המנויות [בסעיף 32](#), אפשר לתקן את הטעות לפי כוונתו האמיתית של המצווה, כאמור [בסעיף 32](#), אך מעבר לזה אין ללכת מאחורי הצוואה, כפי שנכתבה ונחתמה על-ידי המוריש - שאם לא כן, לא יהיה סוף לדבר, כלומר לא יהיה סוף לנסיונות לערער את תקפה של צוואה כמסמך המגלם בתוכו באופן מחייב את רצונו האחרון של המוריש.

מר ז' רוזובסקי ביקש לשכנענו שיש לנקוט השקפה פחות נוקשה כדי להגשים את רצונו האמיתי של מוריש, אשר הוטעה על-ידי יועצו המשפטי, אפילו פעל הלה בתום-לב. אם כי [סעיף 150](#) ניתק את הזיקה של [חוק הירושה](#) הישראלי אל ההלכה האנגלית, הציע לנו להאיר עיינינו בשני פסק-דין שניתנו לאחרונה באנגליה בסוגיה זו: [6] RE PHELAN, (1971) 2 W.L.R. 865, [5]; RE MORRIS, (1970) 2 W.L.R. 865, [5]. בראשון מבין שני פסקי-דין אלה תיקן בית-המשפט טעות סופר של עורך-הדין אש ערך תוספת לצוואה, ביחס למספרו של סעיף בצוואה עצמה. אין בזה שום רבותא עבורנו, כי אצלנו היה בית-המשפט בוודאי עושה אותו תיקון בתוקף [סעיף 32](#) של [חוק הירושה](#), אבל יצויינו דברי השופט (שם [5], בע' 874) על טעויות של עורך-דין, עורך הצוואה, שאינן טעויות סופר:

"If the draftsman in the use of the selected phraseology which  
He, knowing the testator's intentions, has deliberately and not  
Per incuriam chosen, and thus himself known and approved, has  
Made a mistake as to the effect of that phraseology, the  
Testator, having adopted it, is bound by the mistake."

("אם עורך הצוואה בהשתמשו בנוסח שבחר בכוונה ולא בהיסח-הדעת בידעו את כוונת המצווה - ניסוח שהסכים לו הוא עצמו (העורך) בידועין - והוא שגה ביחס למשמעותו של אותו נוסח, כי אז המצווה אשר אימץ לעצמו את הנוסח, קשור בשגיאתו של העורך").

אין צריך לומר שהמדובר גם כאן בשגיאה בתום-לב ולא בהטעיית המצווה בזדון.

פסק-הדין השני (RE PHELAN, [6]) נוגע לטעות של המצווה עצמו ובית-המשפט מצא אפשרות לתקן את הצוואה בדרך השמטת סעיף, כדי להתאים אותה לכוונת המצווה, שלא היתה שם שנויה במחלוקת. הגישה הנכונה אל הסוגיה שלנו באה לדעתי לידי

ביטוי בדברי שופט אנגלי דגול בפסק-הדין: RHODES V. RHODES, (1882) 7 APP. [7] CAS.192. שם נמצא שהמצווה סמך על עורך הצוואה באמרו: "אני בטוח שזה בסדר, מפני שמר הרט הוא אדם הגון ואני סומך עליו". ואלה דברי הלורד בלקבורן (BLACKBURN) שם, [7], בע' (199-200):

"הלורדים סבורים שאין הבדל בין מילים שבהן משתמש המצווה עצמו בערכו את צוואתו ובין המילים שבהן משתמש מי שהוא סומך עליו שיערוך אותה עבורו. בשני המקרים קיימת סכנה רבה של שימוש במילים שאינן מבטאות את הכוונה. מסתבר שישנן מעט מאד צוואות שביחס אליהן אי-אפשר לטעון שכך השתמשו במילים. יהיה דבר זה אשר יהיה, בית-המשפט חייב לפרש את הצוואה כפי שהוא מוצא אותה."

חברי הנכבד, השופט ח' כהן, דן באותה סוגיה ב-[ע"א 161/59](#), [1] (לפי [חוק הירושה](#) משנת תשכ"ה). בע' 1920-1921, שם, הוא מזכיר פסקי-דין אנגליים אחרים על שגיאות עורך-דין בעריכת הצוואה, שבהם פסקו השופטים על-פי מגמה דומה ששגיאת עורך-דין בעריכת הצוואה אין די בה, בדרך-כלל, לפסילת הצוואה או אותו חלק של הצוואה שבה חלה השגגה. בנימה אופטימית כתב חברי שם (בע' 1921), כי לעומת דקדוקי הלשון המשפטית בצוואות אנגליות שאדם מן הישוב שאינו משפטן אינו מסוגל להבינם:

".... שגורה גם בפי המצווים וגם בפי עורכי-הדין בישראל לשון פשוטה ומובנת, וסתם מצווה ישראלי מיושב בדעתו לא יחתום על שטר-צוואה שאת לשונו אינו מבין - חוץ אולי מן ההוראות אשר עורכי-הדין רגילים לכתוב בצוואות כדי לצאת ידי חובת הפיקציות הדרושות לפי דיני התורה."

אכן, לשוננו המשפטית אינה לוקה בסרבולים המקשים על הדיוט להבין לשונן של הוראות טכניות בצוואות אנגליות, אבל אין זאת אומרת שגם אצלנו אין עול עורך-דין להיכשל בניתוח התוצאות המשפטיות הנובעות מן הלשון שבחר בעריכת צוואה עבור מרשהו, והמקרה דנן יוכיח.

כללו של דבר: לא תישמע טענה שאילו ידע המצווה לאשורן את התוצאות המשפטיות של הלשון שבה בחר עורך הצוואה, לא היה חותם על הצוואה, ואין נפקא מינה אם העורך בחר בלשון זו בהבינו בעצמו את התוצאות המשפטיות הללו או שלא הבינו - כל זה, כמובן, בתנאי שלא היתה שם תרמית מצד עורך הצוואה, בדרך מצג-שוא או בדרך הסתרה ביודעין ובמתכוון של המשמעות הנכונה של הכתוב בטופס הצוואה.

מן האמור עולה שטענות המערערים נגד תוקף הצוואה דינו להידחות: נוסח הצוואה ברור ולא היתה שום תרמית בעריכתה, ואם המנוחה לא הבינה את מלוא התוצאות המשפטיות של הכתוב, אין זה פוסל את הצוואה, אפילו שגה מר לין מתוך חוסר בקיאות בחוק במתן ביטוי נכון לרצון המנוחה. בצדק העיר השופט המלומד (בפסקה 20 של פסק-הדין) שלמרות התוצאה הדווקנית הנובעת [מסעיף 42](#) של החוק, הרי רוח כל צוואה כזאת ליורש לאחר יורש היא שהראשון ישמור על הנכסים במידת האפשר והמתחייב מן הנסיבות, להנאתו של היורש השני. אבל אין זאת אלא חובה מוסרית שאין בצדה חובה משפטית. אם אמנם העדיף המשיב דגן את בתו הצעירה בתתו לה את עיקר הנכסים שירש מאשתו - ודבר זה שנוי עדיין במחלוקת, כי הרי הוא טוען בהליכים אחרים שהנכסים היו תמיד שלו - הרי זה ענין בינו ובין מצפונו.

ממילא יורדת מן הפרק גם טענה נוספת של מר רוזובסקי שנטל הראיה להוכיח את תוקף הצוואה היה מוטל על המשיבים, שעליהם להוכיח את אמיתות הצוואה, מכיון שהיה פגם פורמלי בעריכתה: העדים לא אישרו שהמורשים הצהירו בפניהם שזו צוואתם ולא כתבו כך על פני הצוואה, כדרוש לפי [סעיף 20](#) של החוק, ועל-כן זקוקים המשיבים לעזרת [סעיף 25](#) ההופך את נטל הראיה (ע"א 217/74, [2], ואחרים). השופט המלומד לא הרשה לבא-כוח המערערים לטעון טענה זו, מפני שהחמיץ את השעה לכך, כאשר נדרש לפרש את טענות ההתנגדות לקיום הצוואה, בפסק-הדין חוזר השופט ומזכיר זאת ומוסיף (בפסקה 12) כי -

"נתברר מתוך הטענות של המתנגדים עצמם, כי הצוואה היא צוואה אמיתית ויש לקיימה אם לא יוכחו יתר טענות המתנגדים, אף אם יתברר כי אמנם חלו אי אלו פגמים אשר בהתאם להוראות [סעיף 25](#) [לחוק הירושה](#) רשאי בית-המשפט להתעלם מהם."

אומר מר רוזובסקי שדברים אלה אינם ממין הטענה, כי מרשיו לא כפרו באמיתות הצוואה במובן האוטנטיות שלה, אלא הם כפרו באמיתותה במובן זה שאין היא מבטאת אל-נכון את רצון המנוחה, ועל השופט היה לשאול את עצמו לרעת מי יש לפרש את ספקותיו ביחס לעדותו של מר לין. אולם, כאמור, גם אם נהפך נטל הראיה, שוב עלינו לומר שלפי מה שהוסבר לעיל אין בזה כדי לשנות את המסקנה המשפטית.

כי שום טעות של מר לין ביחס למשמעות הכתוב אין בכוחה לפסול את הצוואה. יודגש שבנימוקי הערעור לא חזרו עוד המערערים על טענותיהם בדבר תרמית והשפעה בלתי-הוגנת שנכללו בכתב-ההתנגדות לקיום הצוואה. מאותה סיבה אף אין חשיבות לכך שהשופט לא הזכיר את שני התצהירים של העדים לצוואה אשר אישרו את עדות המערערים על הדברים שהוחלפו בין המנוחה ובין המשיב ומר לין בעת החתימה על הצוואה. גם תוכן התצהירים הללו אינו מחזק את טענות המערערים נגד תוקף הצוואה.

לבסוף יוזכר שמר רוזובסקי ביקש לפסול את הצוואה גם מפני שבעלה של המנוחה

לקח כביכול חלק בעריכתה, ועל-כן חל עליה [סעיף 35](#) של החוק. בענין זה כתב השופט בפסק-דינו (פיסקה 9):

"מר לין קרא את הצוואה מוצג א', הסביר את תכנה. בעלה של המורשה אף תירגם את הצוואה לאידיש במעמד כולם. כל בעלי-הדין היו נוכחים וכולם שומעים אידיש היטב ומבין אני כי לא היה כל פגם בתרגום."

מר רוזובסקי מביא מדברי השופט קיסטר ב-[ע"א 529/69](#), [3], וב-[ע"א 576/72](#), [4]. לא מצאתי בתקדימים אלה סמוכין לטענתו, על-פי העובדות שנקבעו. בשניהם נאמר, כי יש לפרש את [סעיף 35](#) פירוש דווקני ומצמצם (וב-[ע"א 576/72](#), [4], ע' 379 מסביר השופט קיסטר שבצוואות הדדיות במיוחד יש להגביל את תחולת [הסעיף 35](#), מטעמים הנעוצים במהותן של צוואות כאלה). אכן, ב-[ע"א 576/72](#), [4], שם, בע' 378, אנו מוצאים כי גם מי שמתרגם את הצוואה רואים אותו כנוטל חלק בעריכתה, ובעיקר כאשר המצווה אינו יודע על בוריה את הלשון בה נכתבה הצוואה. יושם-לב שלא נאמר כאן כי כל תרגום הוא בבחינת לקיחת חלק בעריכת הצוואה, אלא הדבר תלוי בנסיבות. ב-[ע"א 529/69](#), [3], שם, בע' 97, מוסבר הטעם החקיקתי שמאחורי [סעיף 35](#): "הפסילה היא מחמת חשש שמא האנשים האלה (העד או מי שערך או לקח חלק בעריכתה) השפיעו על המצווה בדרך בלתי-הוגנת או רימוהו". כאן לא היה כל חשש שמא רצה הבעל לרמות את המנוחה באמצעות תרגום מסולף. אמנם יש להניח שהמנוחה לא ידעה עברית על-בוריה (אחרת לא היו מתרגמים לה את הצוואה מעברית, שבה היא נכתבה, לאידיש), אבל במקום חוסר בקיאותה בעברית באה בקיאותם של כל המתנגדים באידיש, והם היו נוכחים ויכלו לבקר את נכונות התרגום של המשיב. בנסיבות הענין אין איפוא לראות בפעולה זו של המשיב לקיחת חלק בעריכת הצוואה, כמשמעותה [בסעיף 35](#).

השופט ח' כהן: אני מסכים.

השופט בייסקי: אני מסכים.

על יסוד האמור הוחלט לדחות ערעור זה ולחייב את שלושת המערערים, סולידרית, לשלם למשיב הוצאות בערעור, בסכום כולל של 2,000 לירות.

ניתן היום, י"א שבט תשל"ו (13.1.1976).

[הודעה למגויים על עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו - הקש כאן](#)